Vilniaus politikos analizės institutas

LIETUVOS POŽIŪRIS Į UKRAINOS POLITIKĄ

NUOMONĖS TYRIMO APIE SITUACIJĄ UKRAINOJE APŽVALGA

Parengė: Gintaras Šumskas, Viktorija Rusinaitė, Virginija Būdienė

© VšĮ Vilniaus politikos ir analizės institutas

VILNIUS 2019

Santrauka

- Didelei daliai Lietuvos gyventojų rūpi Ukrainos likimas, tačiau ši dalis nesiekia pusės apklaustųjų. Ukrainos likimas labai rūpi 5 procentams, šiek tiek rūpi 32 procentams Lietuvos gyventojų. Abejingų yra šiek tiek mažiau nei trečdalis – 31 procentui Ukrainos likimas nei rūpi, nei nerūpi. Beveik nerūpi – 15-ai procentų, o visiškai nerūpi – 11 procentų.

- Didžioji dalis Lietuvos gyventojų norėtų stiprinti ryšius su Ukraina, tačiau jie mieliau rinktųsi minkštosios galios priemones, tokias kaip ekonominis bendradarbiavimas, mokslo ir kultūros ryšiai bei pilietinės visuomenės stiprinimas. Septyni iš dešimties palaiko ekonominio bendradarbiavimo (76 procentai) ir kultūros ryšių (73 procentai) stiprinimą. Pilietinės visuomenės stiprinimą palaiko daugiau nei šeši iš dešimties Lietuvos gyventojų – 66 procentai.

- Lietuvos gyventojai atsargiai žiūri į paramos priemones, kurios reikštų tiesioginį kurios nors konflikto pusės palaikymą ir didesnes tiesiogines finansines išlaidas. Beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų nenorėtų aktyvinti bendradarbiavimo finansinės paramos (66 proc.) ir karinės pagalbos (64 proc.) priemonėmis, beveik ketvirtadalis norėtų aktyvinti tokį bendradarbiavimą (24 proc.).

- Trūksta informuotumo apie Ukrainos politinį vystymąsi ir demokratines reformas po Maidano. Keturi iš dešimties Lietuvos gyventojų mano, kad po 2014 metų Euromaidano ir Viktoro Janukovyčiaus pasitraukimo Ukraina priartėjo prie Vakarų (38,6 proc.), o trys iš dešimties (29 proc.) mano, kad Ukraina išliko Rusijos įtakos sferoje. Kaip atsakyti į šį klausimą, nežinojo likę trys iš dešimties Lietuvos gyventojų (31,8 proc.).

- Apklausos rezultatai rodo stiprią pro-kremliškų žiniasklaidos kanalų įtaką formuojant žinutę apie Ukrainą tautinių mažumų tarpe. Kad demokratiniams pokyčiams Ukrainoje labiausiai trukdo Rusija, mano keturi iš dešimties lietuvių (41 proc.), vienas iš dešimties rusų (13 proc.) ir beveik du iš dešimties lenkų (17 proc.). Kad demokratiniams pokyčiams Ukrainoje labiausiai trukdo Petro Porošenka, mano keturi iš dešimties rusų (46 proc.), keturi iš dešimties lenkų (41 proc.), pusė kitų tautinių mažumų ir vienas iš dešimties (11 proc.) lietuvių.

© VšĮ Vilniaus politikos ir analizės institutas, 2019

- Lietuvos gyventojai yra stipriai poliarizuoti, ar remti Ukrainos narystę NATO ir ES. Keturi iš dešimties (44,8 proc.) sutinka remti narystę NATO ir keturi iš dešimties (40,6 proc.) nesutinka remti narystės NATO. Beveik penki iš dešimties (48,2 proc.) sutinka remti narystę ES, o trys iš dešimties (36 proc.) nesutinka remti narystės ES. Beveik kas septintas apklaustasis nežinojo, kaip atsakyti į šį klausimą.

- Kalbant apie galimą karinės krizės Ukrainoje sprendimą, didžioji dalis mano, kad abi pusės turi padaryti nuolaidų – penki iš dešimties (47 proc.), kad nusileisti turėtų Rusija - trys iš dešimties (32,2 proc.), o kad Ukraina turėtų nusileisti – taip mano vienas iš dvidešimties Lietuvos gyventojų (5,3 proc.).

- Trūksta informuotumo jaunų žmonių grupėje. Net ketvirtadaliui (24 proc.) 18–39 metų žmonių visiškai nerūpi Ukrainos likimas.

© VšĮ Vilniaus politikos ir analizės institutas, 2019

2019 m. sausio mėnesį Ukrainos Aukščiausioje Radoje daugumos palaikymu buvo priimtos konstitucijos pataisos, įtvirtinančios Ukrainos kryptį į Europos Sąjungą ir Šiaurės Atlanto sutarties organizaciją. Lietuvos užsienio politika nuosekliai palaiko Ukrainos provakarietišką kursą. Tokią politiką remia ir dauguma Lietuvos gyventojų, kaip parodė Vilniaus politikos analizės instituto užsakyta gyventojų nuomonės apklausa. 2018 m. birželio 20 – liepos 3 d. „Baltijos tyrimai“ atliko reprezentatyvią gyventojų apklausą. Viso apklausti 1005 Lietuvos gyventojai nuo 18 metų ir vyresni. Tyrimo rezultatai rodo tokio amžiaus Lietuvos gyventojų nuomonę pagal lytį, amžių, tautybę ir gyvenvietės tipą.

Domėjimasis Ukraina

Ar Lietuvos gyventojams rūpi Ukrainos likimas? Beveik 37 proc. respondentų rūpi Ukrainos likimas (labai rūpi – 5 proc., šiek tiek rūpi – 32 proc.), 27 proc. Ukrainos reikalai nerūpi (beveik nerūpi – 15 proc., visiškai nerūpi – 12 proc.). Ukraina labiau rūpi didmiesčių gyventojams – trijuose didmiesčiuose – 43 proc. rūpi Ukrainos likimas (Vilniuje – net 48 proc. respondentų). Mažiausiai Ukraina rūpi respondentams su pradiniu, pagrindiniu, viduriniu, profesiniu ir aukštesniuoju išsilavinimu (atsakymo variantas „nei rūpi, nei nerūpi“). Aukštąjį išsilavinimą turintiems asmenims Ukrainos likimas rūpi labiausiai – Ukrainos likimas rūpi 59 proc. gyventojų su magistro laipsniu ir 53 proc. gyventojų su bakalauro laipsniu (1 paveikslas).

Pasakykite, ar jums rūpi ar nerūpi Ukrainos likimas? (N=1005)

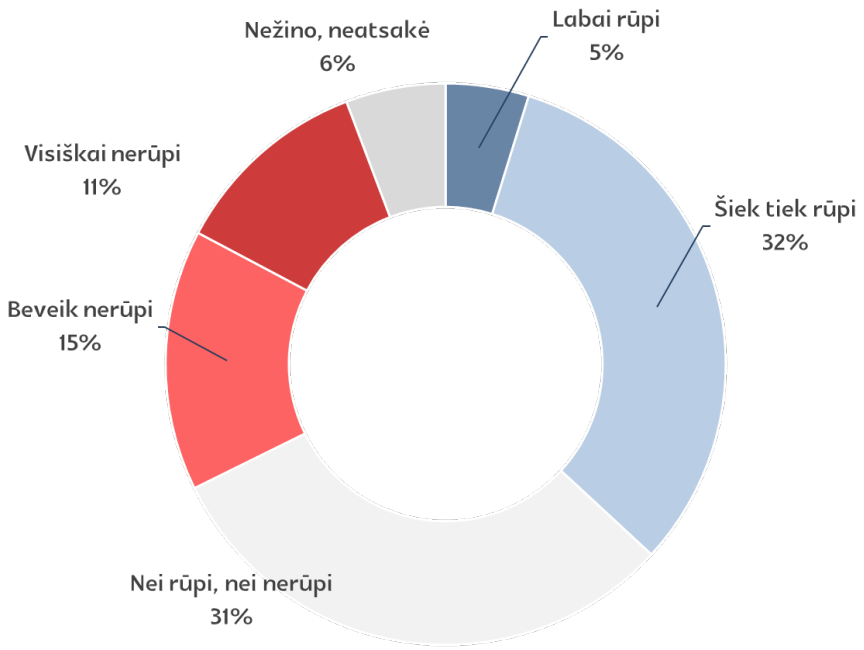

1 PAVEIKSLAS

Jauniausiems respondentams (18–29 m.) Ukraina rūpi mažiausiai – net 24 proc. teigė, kad šios šalies likimas jiems visiškai nerūpi (palyginimui, 30–59 m. grupėje visiškai nesirūpinančių Ukrainos likimu yra 7 proc., tarp vyresnių nei 60 m. – 11 proc. (2 paveikslas).

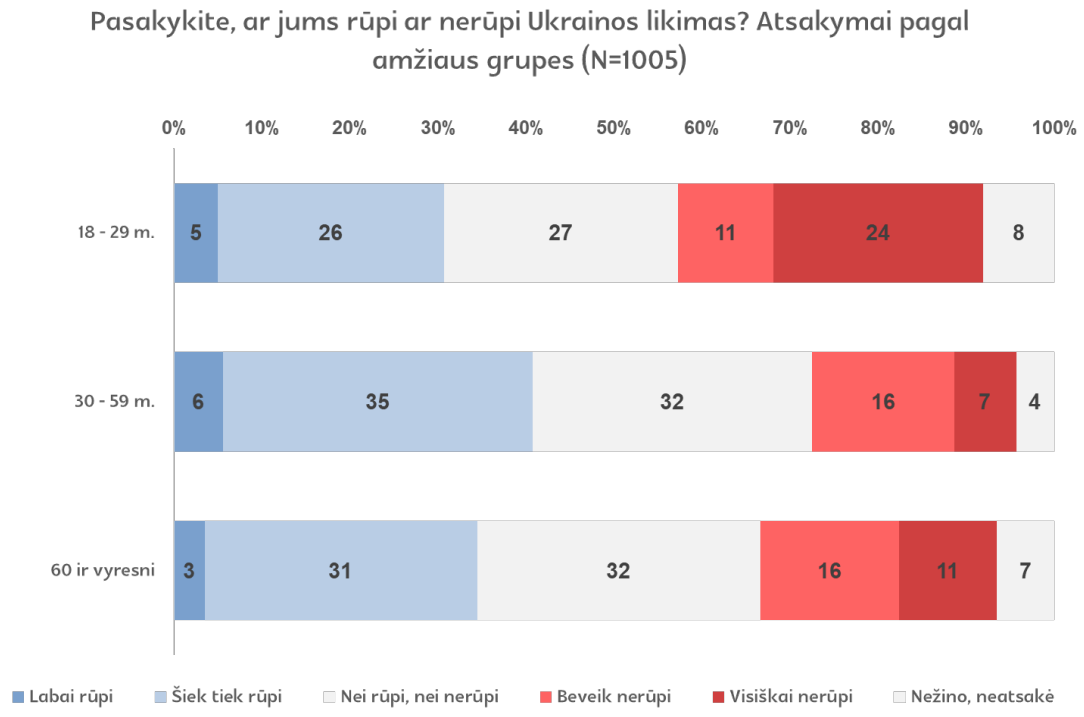

2 PAVEIKSLAS

Bendradarbiavimo prioritetai

Atsakinėdami į klausimą apie tai, kuriose srityse Lietuva turėtų aktyviau bendradarbiauti su Ukraina, dauguma respondentų paminėjo vadinamąsias švelniosios galios sritis: ekonominio bendradarbiavimo plėtrą – 76 proc., mokslo ir kultūros ryšių stiprinimą – 73 proc., paramą Ukrainos pilietinei visuomenei – 66 proc. Aktyvesnę diplomatinę paramą remtų beveik kas antras respondentas: Ukrainos narystę NATO – 49 proc., Ukrainos narystę Europos Sąjungoje – 44 proc. respondentų. Aktyvesnę finansinę ir karinę paramą Ukrainai minėjo atitinkamai 24 ir 25 proc. respondentų (3 paveikslas).

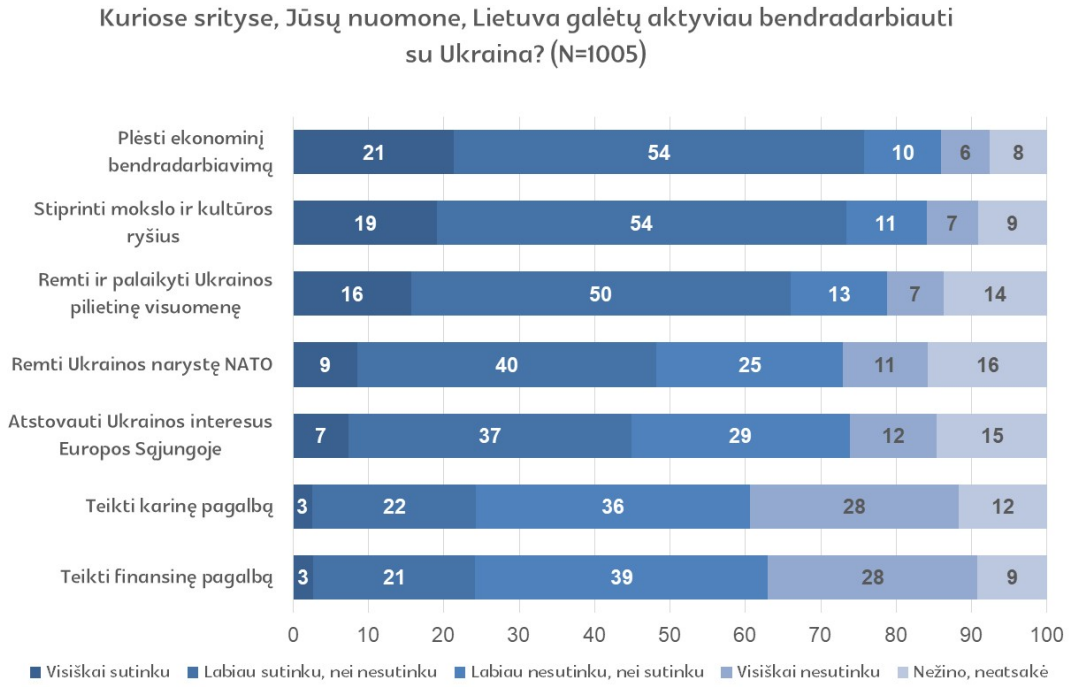

3 PAVEIKSLAS

Permainų Ukrainoje vertinimas

39 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad po 2014 m. Maidano revoliucijos ir Viktoro Janukovyčiaus pasitraukimo Ukraina priartėjo prie Europos Sąjungos ir Vakarų, 29 proc. mano, jog Ukraina išliko Rusijos įtakos sferoje. 32 proc. šiuo klausimu nuomonės neturėjo (4 paveikslas).

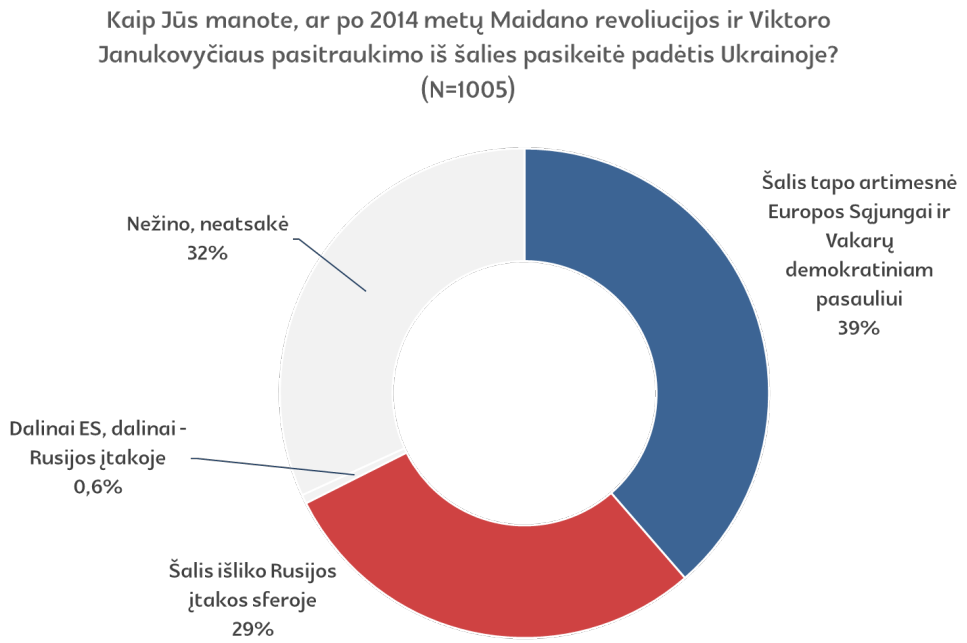

4 PAVEIKSLAS

Kliūtys demokratiniams procesams Ukrainoje

Respondentų nuomone, demokratiniams pokyčiams Ukrainoje labiausiai trukdo Rusija – 39 proc., Ukrainos oligarchai – 36 proc., korupcija – 36 proc., Ukrainos politinės partijos – 21 proc., Sovietinis mentalitetas – 18 proc., prezidentas Petro Porošenka – 15 proc. Lietuvių tautybės ir kitų tautybių respondentų nuomonės atsakant į klausimą, kas trukdo demokratiniams pokyčiams Ukrainoje, išsiskiria. Lietuviai pabrėžia, kad didžiausios kliūtys demokratijai Ukrainoje yra Rusija (41 proc.) ir korupcija (36 proc.). Rusų ir lenkų tautybės asmenys Rusiją kaip demokratijos kliuvinį įvardijo gerokai rečiau – 13 proc. rusų ir 17 proc. lenkų tautybės respondentų. Lietuvos tautinės mažumos mano, kad labiausiai demokratiniams pokyčiams Ukrainoje trukdo oligarchai (daugiau nei 46 proc. visose tautinių mažumų grupėse) ir prezidentas Petro Porošenka (daugiau nei 41 proc. tautinių mažumų grupėse). Nuomonių išsiskyrimas pagal respondentų tautybę rodo skirtingų medijų erdvių įtaką. Pavyzdžiui, prokremliškuose žiniasklaidos kanaluose Ukraina rodoma kaip žlugusi valstybė, kurstomas nepasitikėjimas prezidentu Petro Porošenka. Tuo tarpu Lietuvos didžiuosiuose žiniasklaidos kanaluose Petro Porošenka dažniausiai vaizduojamas kaip tvirtas vakarietiškos šalies krypties, ES ir NATO šalininkas.

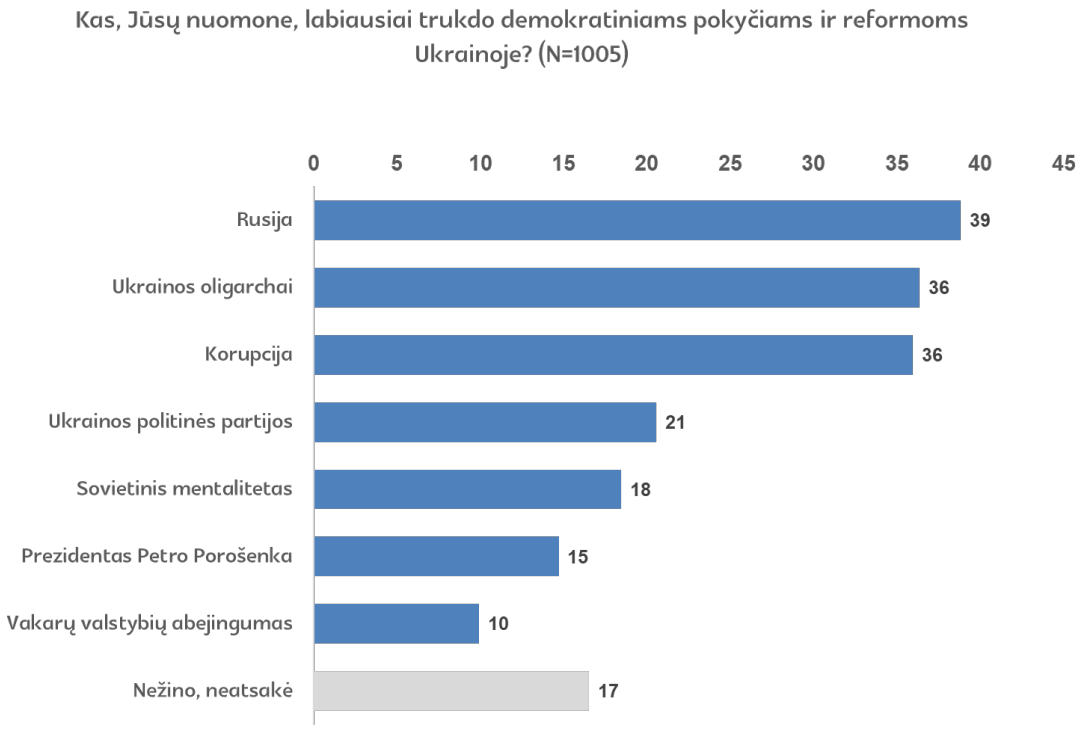

5 PAVEIKSLAS

Parama Ukrainos narystei NATO ir Europos Sąjungoje

Gyventojai, kalbėdami apie sąlygas, kurias turi įvykdyti Ukraina, siekdama narystės NATO, dažniausiai išskyrė, kad Ukraina turėtų išspręsti karinį konfliktą su Rusija – 22 proc., atsiklausti piliečių valios – 20 proc. 13 proc. respondentų Ukrainos narystę NATO sieja su ekonominio ir viešojo sektoriaus reformų įgyvendinimu, 11 proc. – su efektyvia kova su korupcija. Be jokių sąlygų Ukrainos narystę NATO remtų 7 proc. respondentų ir tik 6 proc. visiškai nesutiktų su Ukrainos naryste aljanse (6 paveikslas).

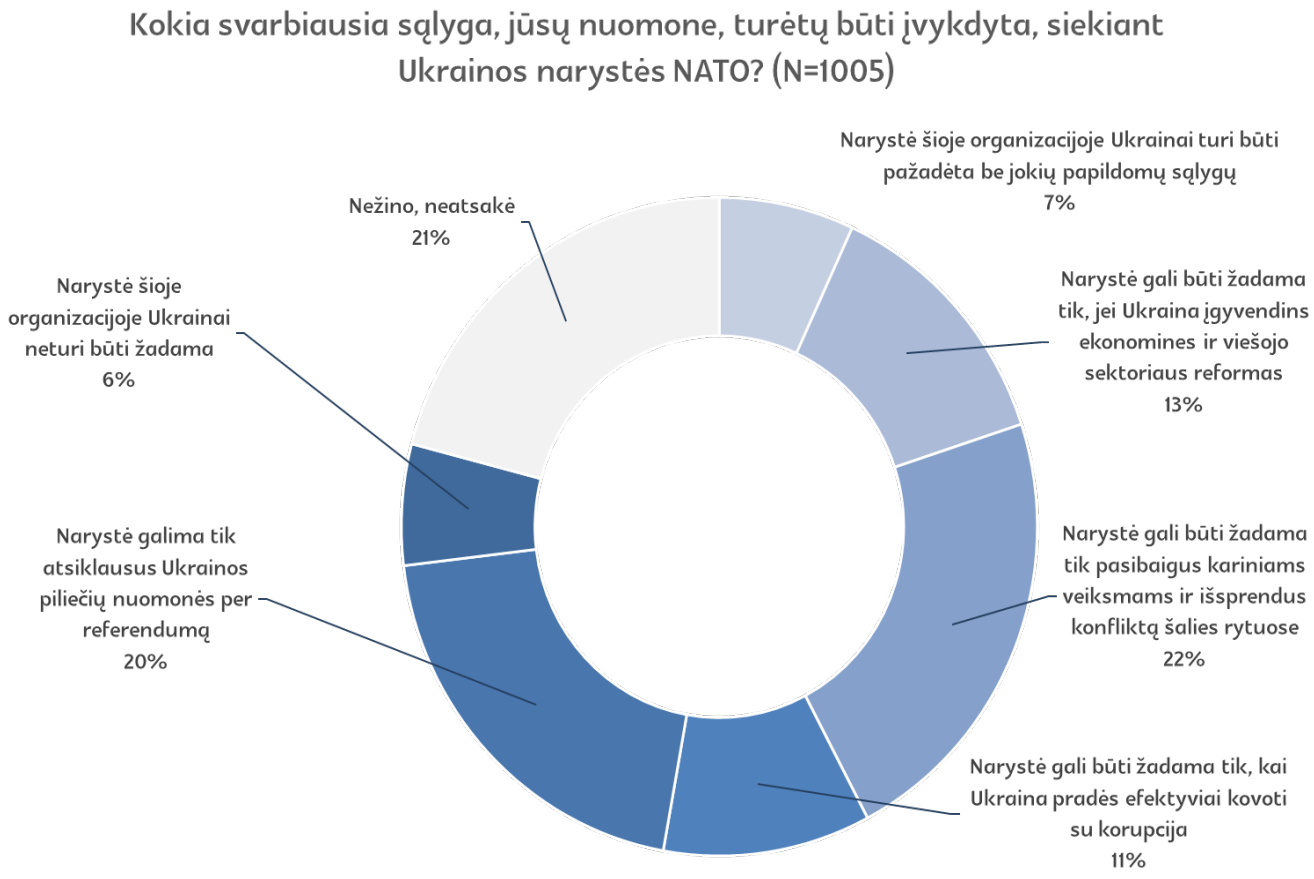

6 PAVEIKSLAS

Ukrainos narystei Europos Sąjungoje respondentai keltų panašius reikalavimus. Svarbiausia sąlyga – Ukrainos piliečių apsisprendimas referendume – 23 proc. Karinių veiksmų nutraukimą ir taikų konflikto su Rusija sprendimą išskyrė 17 proc. respondentų. Ekonomių ir admi-

nistracinių reformų būtinybę paminėjo 15 proc., efektyvią kovą su korupcija – 14 proc. respondentų. Besąlygiškai Ukrainos narystę ES remtų 4 proc. respondentų, 7 proc. respondentų jokiomis sąlygomis neremtų Ukrainos narystės Sąjungoje (7 paveikslas).

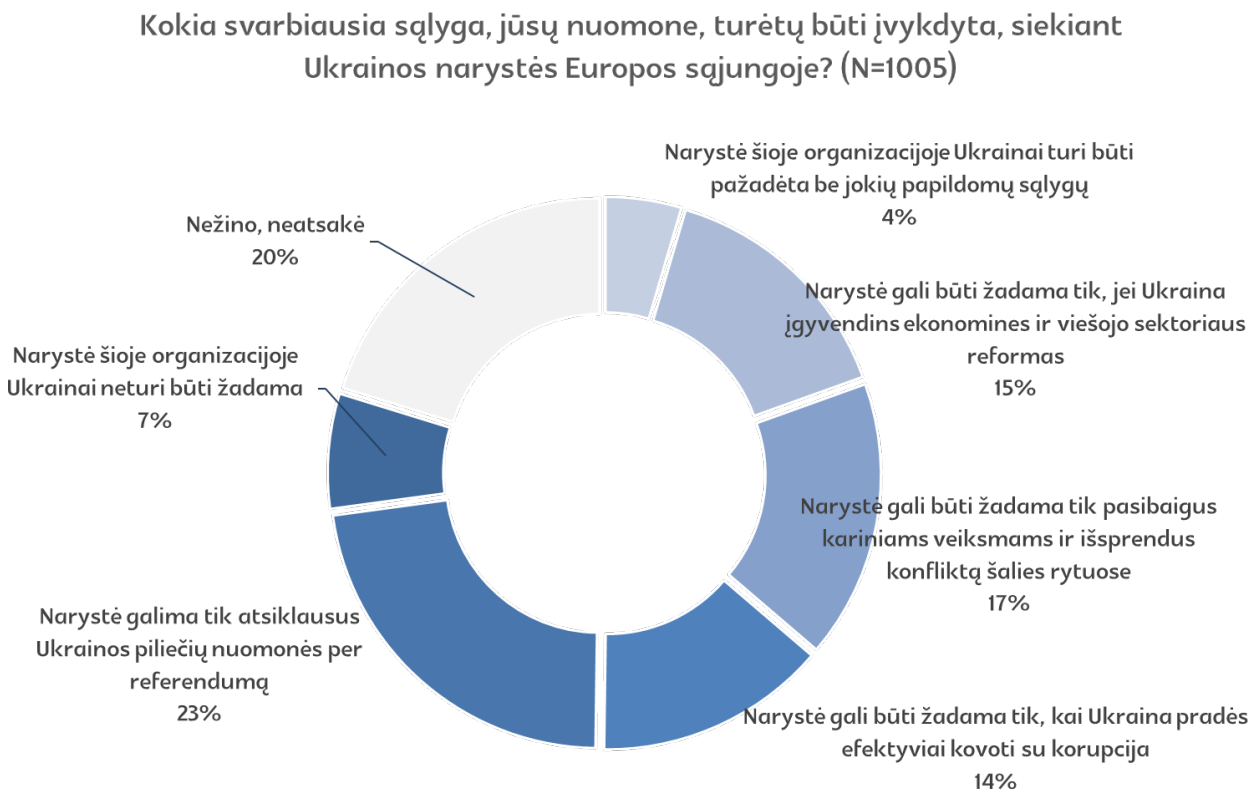

7 PAVEIKSLAS

Taikaus sprendimo scenarijai

Lietuvos gyventojų nuomone, Ukrainos – Rusijos krizės sprendime nuolaidas turėtų daryti abi pusės (47 proc.). 32 proc. respondentų teigė, kad nusileisti konflikte turėtų Rusija ir tik 5 proc. mano, kad nuolaidas konflikto sprendime turi daryti Ukraina (8 paveikslas).

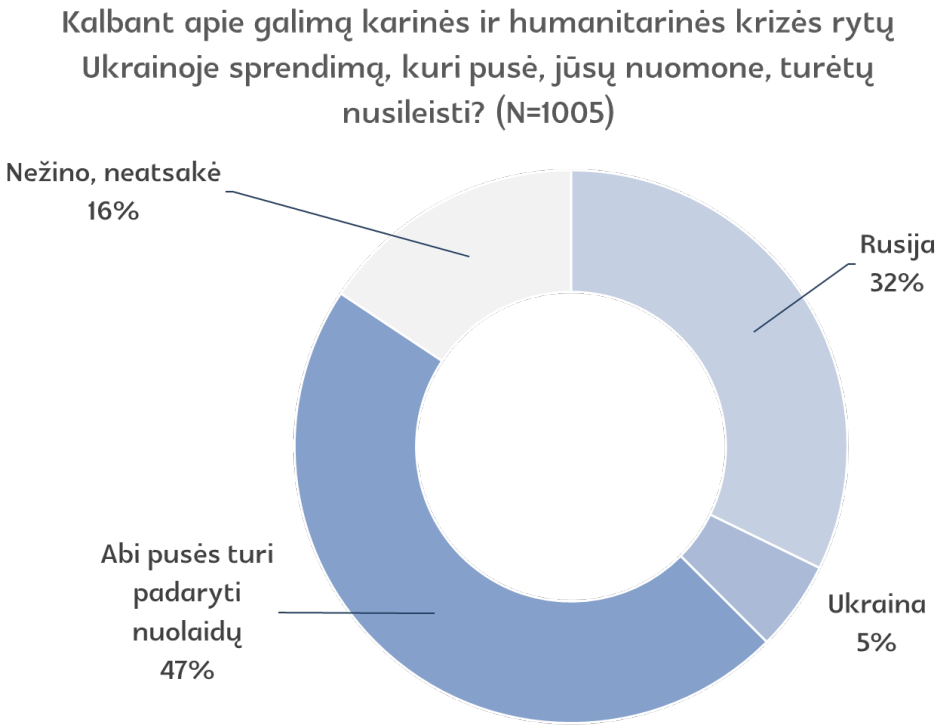

8 PAVEIKSLAS

Rekomendacijos

Svarbiausia šio tyrimo žinutė – didelė dalis Lietuvos gyventojų nežino ir nesupranta, kas vyksta Ukrainoje. Kuomet klausimai reikalaudavo žinių apie šiandienos Ukrainą ir išreikšti nuomonę, atsakymą „nežinau“ rinkdavosi bent šeštadalis, o kartais net trečdalis gyventojų.

Didelėms visuomenės grupėms egzistuojantis informavimas apie situaciją Ukrainoje yra neprieinamas. Ypač didelis atotrūkis nuo Ukrainos politikos temų yra tarp nepriklausomoje Lietuvoje gimusių jaunų žmonių (18-29 m.). Beveik ketvirtadaliui jų – net 24 procentams – visiškai nerūpi Ukrainos likimas. Ambivalentiškumas ryškiausias tarp žmonių, kurie turi pagrindinį, vidurinį, profesinį ar aukštesnįjį išsilavinimą – greičiausiai jų nepasiekia informacija, kuri leistų susiformuoti vienokią ar kitokią nuomonę.

Iš nežinančių, kaip atsakyti į vieną ar kitą klausimą, kiekio aišku, kad labai trūksta informacijos apie Ukrainos politinį vystymąsi ir demokratines reformas po Maidano. Situaciją blogina pro-kremliški žiniasklaidos ir socialinių tinklų kanalai, nukreipti į tautines mažumas, vyresnio amžiaus žmones, kurie prisideda prie poliarizacijos ir dezinformavimo.

1. Remti daugiaplanį informavimą apie Ukrainos demokratines reformas. Net trečdalis Lietuvos gyventojų nežino apie pokyčius Ukrainoje arba neturi nuomonės apie juos. Reikia stiprinti informavimo apie Ukrainos demokratėjimo kelią prieinamumą įvairioms visuomenės grupėms. Siekti ne reprezentacinio („įvyko susitikimas"), bet daugiaplanio (politika, kultūra, socialinis gyvenimas), tiek giluminio (skirtingos perspektyvos, įvairovė, palyginimas), tiek paviršinio vaizdavimo, formatų įvairovės, kuri galėtų būti aktuali ir prieinama įvairioms visuomenės grupėms.
2. Integruoti pastangas medijų raštingumui ir kritiniam piliečių mąstymui stiprinti. Strateginės komunikacijos specialistai valstybės įstaigose (**Užsienio reikalų ministerijoje, Krašto apsaugos ministerijoje**) su nevyriausybinėmis organizacijomis ir švietimo įstaigomis turėtų integruoti pastangas medijų raštingumui ir kritiniam piliečių mąstymui stiprinti. Ypatingą dėmesį skirti jaunų (<29) ir vyresnių žmonių (65+) grupėms, tautinėms mažumoms.
3. Stiprinti jaunimo švietimą. Šiuo metu net penktadaliui 18-29 metų žmonių visiškai nerūpi Ukrainos likimas. Vertėtų lanksčiai modifikuoti ir įgyvendinti pilietinio ugdymo bei istorijos programas, taip pat ir tautinių mažumų mokyklose, įtraukiant medžiagą apie Lietuvos ir Ukrainos bendrą praeitį, posovietinį vystymąsi, demokratines refor-mas po 2014 m. Euromaidano.
4. Remti ir skatinti bendras jaunimo iniciatyvas ir studentų mainus. Bendrų formalių ir neformalių tinklų kūrimas, lankymasis Ukrainoje, betarpiškas bendravimas padėtų už-tikrinti informuotumą apie Ukrainą ir susidomėjimą geopolitine situacija. Stiprinti **Lie-tuvos ir Ukrainos jaunimo mainų tarybos** veiklą. Užtikrinti Tarybos priemonių prieinamumą kuo didesniam jaunimo grupių Lietuvoje skaičiui.
5. Įgyvendinti Lietuvos-Ukrainos strateginės partnerystės gaires 2019-2020 taip, kad jų teikiama nauda pasiektų kuo daugiau visuomenės grupių ir užtikrinti adekvatų informavimą apie šios partnerystės įgyvendinimą. Šiuo metu visuomenė palaiko Lietuvos-Ukrainos partnerystės stiprinimą ekonominėje, kultūros ir pilietinės visuomenės srityse, tačiau yra stipriai poliarizuota finansinės ir karinės pagalbos klausimais. Komunikacijoje apie bendradarbiavimą šiose srityse svarbu atsižvelgti į naudą ne tik verslui ir politikai, bet ir visiems šalies piliečiams. **Užsienio reikalų ministerija** su **Kultūros ministerija** ir **Tautinių mažumų departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės** turėtų iš esmės sustiprinti švelniosios galios ir kultūrinės diplomatijos pastangas suartinti Lietuvos ir Ukrainos pilietines visuomenes.

Ūkio ministerija ir **Vals-tybinis turizmo departamentas** turėtų aktyviau skatinti abipusio pažintinio, konfe-rencinio, sveikatos turizmo mastą. Bendros Lietuvos ir kitų šalių iniciatyvos, stiprinan-čios regiono, tarp jų ir Ukrainos bei Lenkijos saugumą, turi būti efektyviau viešinamos.

6. Vykdyti strateginę komunikaciją apie Ukrainą taip, kad neiškraipyta informacija pa-siektų ir tautinių mažumų grupes. Tyrimas parodė, kad tautinių mažumų grupių nuo-monė apie reformas Ukrainoje kardinaliai skiriasi nuo lietuvių nuomonės. Strateginės komunikacijos departamentai **Užsienio reikalų ministerijoje**, **Krašto apsaugos mi-nisterijoje** ir **Kultūros ministerija** turėtų suvienyti pastangas tam, kad stiprintų ne-šališkos rusakalbės žiniasklaidos lauką ir jos prieinamumą tautinėms mažumoms.
7. Destigmatizuoti darbuotojus iš Ukrainos ir siekti jų integracijos. **Migracijos departa-mentas prie LR vidaus reikalų ministerijos**, **Darbo inspekcija**, **savivaldybės** turė-tų imtis veiksmų destigmatizuojant darbuotojus iš Ukrainos Lietuvoje. 2018 m. į Lie-tuvą laikinam darbui atvyko virš 31 tūkst. ukrainiečių, ukrainiečiai yra didžiausia tautinė bendrija Lietuvoje . Beveik pusė į Lietuvą imigravusių žmonių per 2018 metus buvo Ukrainos piliečiai (5,7 tūkst.). Tikėtina, kad ir ateinančiais metais tendencijos išliks panašios. Svarbu jau dabar rūpintis tinkama darbuotojų teisių ir socialine ap-sauga bei integruoti ukrainiečius į Lietuvos visuomenę. Kadangi prieinamiausios me-dijos ukrai-niečiams yra rusų kalba, taip pat svarbu, kad juos pasiekianti informacija būtų neiš-kraipyta.
8. Lietuvos institucijos turi būti skatinamos aktyviau naudotis ES Rytų partnerystės, E-RASMUS ir kitais instrumentais bendradarbiaujant Lietuvos ir Ukrainos partneriams.
9. **Seimo Europos reikalų**, **Nacionalinio saugumo ir gynybos ir Užsienio reikalų ko-mitetai** gali prisidėti prie šių rekomendacijų įgyvendinimo naudojantis parlamen-tinės kontrolės mechanizmais ir tiesiogiai.

* * *

VILNIAUS POLITIKOS ANALIZĖS INSTITUTAS (VPAI) – 2017 M. ĮSTEIGTAS ANALITINIS CENTRAS, KURIO EKSPERTAI NUOLAT ANALIZUOJA IR KOMENTUOJA LIETUVOS AKTUALIJAS, TEIKIA VIEŠOSIOS POLITIKOS REKOMENDACIJAS, RENGIA DISKUSIJAS, KONFERENCIJAS IR MOKYMUS. VPAI NAGRINĖJA TIEK LIETUVOS VIDAUS, TIEK IR UŽSIENIO PROBLEMAS, RAGINA PILIEČIUS ĮSITRAUKTI Į VIEŠOSIOS POLITIKOS PROBLEMŲ SPRENDIMO PROCESĄ. VPAI SKATINA ATVIRĄ, PILIETIŠKĄ IR AKTYVIĄ VISUOMENĘ, GINA TEISĖS VIRŠENYBĖS, LYGIATEISIŠKUMO IR LIBERALIOS DEMOKRATIJOS PRINCIPUS.

Didžioji g. 5, LT-01128 Vilnius
Tel. +37061225727
info@vilnuisinstitute.lt
www.vilniusinstitute.lt

Vilniaus politikos analizės institutas

© VšĮ Vilniaus politikos ir analizės institutas, 2019